

**İLKÖĞRETİM DÖRDÜNCÜ VE BEŞİNCİ SINIF TÜRKÇE DERS
KİTAPLARININ İNCELENMESİ / EVALUATION OF THE TURKISH
LANGUAGE COURSE BOOKS ASSIGNED IN THE FOURTH AND
FIFTH YEARS OF PRIMARY EDUCATION**

Safiye AKDENİZ*

Özet

İlköğretimin ilk basamağı, çocuğun okuma yazmayı öğrenmesiyle birlikte kendini, çevresini, dünyayı, milli ve evrensel değerleri daha aktif bir biçimde kavradığı ve benimsediği bir dönemi ifade etmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Bilindiği üzere eğitimin en önemli elemanlarından biri öğretmenle birlikte kullanılacak olan ders kitaplarıdır. Ders kitaplarının niteliği ve amaca ne derece hizmet ettiği özellikle çocuğun kendi dilini ve kültürünü öğretmeyi amaçlayan Türkçe dersi için çok daha fazla bir önem arz etmektedir. Bu sebeple İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıflarda okutulmakta olan Türkçe ders kitaplarının incelenmesi bu çalışmanın konusu olarak seçilmiştir. Bu amaçla kitaplar, ilk önce tasarım özellikleri, ardından içerik özellikleri açısından değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Türkçe Öğretimi, Türkçe ders kitapları, Ders kitabı incelenmesi, İlköğretim

Abstract

The first stage of primary education is highly important, for it represents a period when a child not only learns how to read and write but also learns about himself/herself, his/her environment, the world and national and international values in a more active way. As it is known, one of the most significant elements of education is the course books which guide the student alongside the guidance provided by the teacher. The quality and function of course books is even more important for the Turkish Language course which aims at teaching children their own language and culture. Therefore, the subject of this study has been determined as the evaluation of the Turkish Language course books assigned in the fourth and fifth grades of primary education. For this purpose, course books will be evaluated in terms of their design features and content, respectively.

Keywords: Turkish language, Turkish language teaching, Turkish language course books, Evaluation of course books, Primary education

* Yrd. Doç. Dr. Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Bornova-İzmir,
safiy.akdeniz@ege.edu.tr

İlköğretim, özellikle ilköğretimin ilk kademesi, on iki yıl devam etmesi planlanan eğitim-öğretim hayatının temellerinin atıldığı önemli bir dönemi ifade etmektedir. Ancak sağlam atılmış bir temel, binaya her yıl eklenecek yeni katları güvenle taşıyabilir. Bu sebeple temelin sağlamlığında görev alacak okul, öğretmen, ders kitabı gibi unsurların niteliği çok önemlidir. İlk üç sınıfta okuma yazmayı ve okul disiplinine uymayı öğrenen öğrenci, dördüncü ve beşinci sınıfla birlikte akademik anlamda bilgilenme ve bu açıdan daha donanımlı bir birey olma yolunda ciddi adımlar atmaya başlar. Bu sebeple yazının konusu olarak dördüncü ve beşinci sınıf ders kitapları seçilmiş ve belirlenen başlıklar altında incelenmeye çalışılmıştır.

İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf Türkçe ders ve öğrenci çalışma kitaplarının değerlendirilmeye çalışılacağı bu yazıda, tasarım ve içerik özelliklerinin yanı sıra kitapların, genel eğitim ilkeleri açısından da ele alınması planlanmıştır. Ancak konunun kapsamlı oluşu ve makalenin sınırları düşünülerek tasarım özelliklerinin kısa tutulmasına, genel eğitim ilkeleri açısından değerlendirilmesinin ise bir başka yazıda ele alınmak üzere bu çalışmanın dışında bırakılmasına karar verilmiştir. Çalışmada öncelikle ilgili kitapların kuruluş düzeni ve içindekiler kısmı hakkında bilgi verilecek ardından kitapların incelenmesinde takip edilecek plan¹ maddeler halinde aktarılacaktır.

Makalede ele alınacak ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf Türkçe ders kitapları², Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış ve Erdem Yayınları tarafından basılmıştır. Beşinci sınıf Türkçe ders kitabının ilk sayfasında yazarların adlarının³ yanı sıra “Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.07.2005 tarih ve 246 sayılı kararı ile 2005-2006 öğretim yılından itibaren ilköğretim kurumlarında 5 yıl süreyle ders kitabı olarak okutulması kabul edilmiştir” ibaresi yer almaktadır. Her iki sınıfa ait kitaplar, iki ciltten oluşmaktadır. İlk ciltte (ders kitabı) okunacak ve üzerinde düşünülecek metinler yer almakta, ikinci ciltte (çalışma kitabı) ise söz konusu metinlerin incelenmesine hizmet eden “etkinlikler” bulunmaktadır. Her iki kitapta da, ders kitabı yazımıyla ilgili belirlenen esaslara uygun olarak “İstiklal Marşı”, “Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi” ile Atatürk’ün portresi bulunmakta ve ardından kitaplar içindekiler kısmıyla devam etmektedir. İçindekiler kısmından hemen sonra ise “organizasyon şeması” başlığı altında öğrencilere kitabın kuruluşu ve düzeni hakkında bilgi verilmektedir. Ders kitaplarının ilk cildi dördüncü sınıflar için sekiz, beşinci sınıflar için ise dört ana tema şeklinde bölümlenmiştir. Her bir bölümde o temayla ilgili değişik türlerden seçilmiş dörder metin yer almaktadır. Dördüncü sınıf kitabında metinlerin yazarları ile ilgili bilgi kitabın sonunda, beşinci sınıfta ise metinlerden hemen önce yazarların bir resmi veya fotoğrafıyla birlikte verilmiştir. Dördüncü sınıf kitabının sonunda “yazarlar hakkında”, “sözlük”, “kaynakça” ve “trafik işaretleri” başlığı altında ilgili bilgiler verilmiş ve son sayfaya “Türk dünyası haritası” eklen-

1. Söz konusu plan oluşturulurken aşağıda künyesi verilen makaleden büyük ölçüde faydalanılmıştır: Sedat Sever, “Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır?”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 2006., s.41-56.
2. Makalede beşinci sınıf Türkçe ders kitabı ve çalışma kitabının 2008 yılında, dördüncü sınıf ders kitabı ve çalışma kitabının ise 2005 yılında Erdem Yayınları tarafından yapılan baskıları kullanılmıştır.
3. İlköğretim beşinci sınıf ders kitabının yazarları: Mustafa Aldı, Yrd. Doç.Dr. Latif Beyreli, Cemil Duran, Ali Gündoğdu, Dr. Melike Günyüz, Doç. Dr. Mustafa Kaçalın, Uzm. İbrahim Hakan Karataş, Mehmet Ali Özkan, Ümit Uncu.
İlköğretim dördüncü sınıf ders kitabının yazarları: Hurşit Çanakçı, Semiha Yardımcı, E. Banu Yetimoğlu, Kadriye Taşdemir, Songül Özyakut.

miştir. Beşinci sınıf ders kitabında ise dördüncü sınıftan farklı olarak kitabın sonunda “dönem sonu değerlendirme soruları” ve “yılsonu değerlendirme soruları” bulunmaktadır.

Çalışmada takip edilecek plan aşağıdaki şekildedir:

1- İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Türkçe Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Dış veya Tasarım Özellikleri Açısından İncelenmesi

Boyut

Kağıt

Kapak-Cilt

Sayfa Düzeni

Harfler

Resimler ve Fotoğraflar

2- İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Türkçe Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

a.Kitaplarda Kullanılan Dil ve Üslup Özellikleri

b.Seçilen Ana Temalar

c.Seçilen Okuma Parçaları

d.Yazar Hakkında Bilgi

e. Neler Düşünüyorsunuz? Başlığı Altında Verilen Sorular

f.Neler Biliyorum Neler Yapabiliyorum Başlığı Altında Verilen Sorular

g.Etkinlik Başlığı Altında Verilen Soru ve Faaliyetler

h.Değerlendirme Başlığı Altında Verilen Soru ve Faaliyetler

ı.Sözlük

i.Kaynakça

1- İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Türkçe Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Dış veya Tasarım Özellikleri Açısından İncelenmesi

Kitaplardaki görsel elemanlar en az içerik kadar önem taşımaktadır. Hatta içerikten önce çocuğu etkileyen ve harekete geçiren kapak, resim gibi kitabın görsel unsurlarıdır. Özellikle okul öncesi ve ilköğretimin ilk kademesindeki çocukların bir kitabı tercih etmesinde veya genel olarak kitap kavramına geliştireceği sevgi ve saygıda görsel öğeler belirleyici olmaktadır. Ancak bilindiği gibi kitabı oluşturan görsel öğeler, yani kitabın kapağı, kullanılan kağıdın cinsi, kitabın ciltlenme biçimi, kitabın içindeki resimler vb.nin kalitesi doğrudan doğruya maliyeti etkilemektedir. Özellikle çok sayıda basılan ve fiyatının da düşük tutulması gereken ders kitapları bu sebeple her zaman arzu edilen özellikleri taşıyamamaktadır. Kısacası ideal olanla ekonomik olan arasında bir uyum yakalamak çoğu kez mümkün olmamaktadır.

Ders kitaplarında tasarım özellikleri çok önemli olmakla birlikte bu konu ayrı bir uzmanlık alanıdır. Sadece kitaptaki resimler bile başlı başına bir makale konusudur. Bu sebeple bu kısım, başta da belirtildiği üzere içerik özelliklerine daha fazla değinebilmek için-çünkü makalenin asıl amacı budur- çok kısa tutulacaktır.

a.Boyut: Her iki sınıfa ait kitaplar 27x19.5 cm. boyutlarındadır. Kitapların boyutu hem resimlerin ve etkinliklerin sayıca fazla tutulmasına hem de harflerin istenilen puntoda olmasına imkan sağlamaktadır. Ayrıca bu şekilde, kompozisyon yazma, resim çizme gibi etkinlikler kitap üzerinde yapılabilir.

b.Kağıt: Kitaplar, birinci hamur beyaz kağıda basılmıştır. Beyaz zemin üzerine siyah yazı, beyaz siyah zıtlığından dolayı yazının daha belirgin bir biçimde algılanmasını sağlamaktadır. Gerçi bu durum, özellikle uzun okumalarda gözü yormaktadır, ancak resimlerin iyi sonuç vermesi için de beyaz kağıt, sarı kağıttan daha elverişlidir. Ayrıca çocuklar beyaz kağıdın üzerine yazı yazmaktan daha fazla zevk almaktadır.

c.Kapak-Cilt: Dördüncü sınıf ders kitabının kapağında yeşil, hakim renk olarak kullanılmıştır. Okul kıyafetleriyle helikoptere binmiş biri kız biri erkek iki öğrenci, gülümseyen güneşin yanından coşkuyla uçmaktadırlar. Helikopterin üzerinde alfabeden bazı harfler süsleme unsuru olarak kullanılmıştır. Helikopteri kullanan öğrencinin kız çocuğu oluşu bu konuyla ilgili geleneksel algılamayı yıkması açısından dikkat çekicidir. Resim, kullanılan renkler ve tasvir edilen konu açısından sevimli bir görüntü oluşturmaya ve pozitif duygular uyandırmaya rağmen harfler dışında Türkçe dersini hatırlatacak bir ayrıntıya sahip değildir. Türkçe ders kitabı yazısını görmeyen herhangi biri, bu resimden yola çıkarak kitabın Türkçe ders kitabı olduğunu büyük ihtimalle anlamayacaktır. Beşinci sınıf ders kitabında ise mor zemin üzerine beyaz harflerle dersin adının yazıldığı kısım, rengi sebebiyle kitabın ilk dikkat çeken kısmıdır. Yazının hemen altında okul önlüğüyle bir erkek öğrenci resmedilmiştir. Pastel ve çok belirgin olmayan tonların kullanıldığı zeminde ise kitabın içindeki konulardan seçilmiş resimler yer almaktadır. Renklerin psikolojik etkisi düşünülerek belki daha sıcak bir renk tercih edilebilirdi. Eşitliği sağlamak adına erkek öğrencinin yanına bir kız öğrenci çizilebilir, zemin için kullanılan renkler daha canlı, tasvirler daha belirgin olabilirdi. Kısacası mevcut halleriyle kitap kapakları, çocuklar için çok çekici bir görüntü sergilememektedir. Kitabın kapağı ve ciltlenme biçimi ise uzun süre kullanılmasına imkan verecek sağlamlıktadır.

d.Sayfa Düzeni: Dördüncü sınıf ders kitabının sayfaları okuyucuda kalabalık bir görüntü etkisi uyandırmaktadır. Bu etkide sayfa kenarlarında yeterince yer bırakılmamış ve resimlerin sayıca çok ve bazen de iç içe kullanılmış olmasının büyük rolü vardır. Örneğin dördüncü sınıf ders kitabının 79. sayfasında yazılar resim üstüne yazılarak hem resmin hem de yazıların algılanması engellenmiştir. Her iki sınıfa ait çalışma kitapları bu açıdan ders kitaplarına göre daha gözü yormayan bir görüntüye sahiptir.

e.Harfler: Kitapta kullanılan harflerin karakterleri ve puntoları ana başlıklarda, değerlendirme sorularında ve okuma parçalarında farklılık göstermektedir. Harflerin hem karakter hem de punto açısından farklılık göstermesi çocuk açısından uyarıcı bir etkiye sahiptir. Her bir değişimle birlikte farklı bir kategoriye, faaliyete geçildiği veya kendisinden beklenen eylemin değiştiği farkında olmadan diğer uyaranların da eşliğinde çocuğa ima edilmiş olmaktadır.

Çalışma kitabında da benzer bir yönetime başvurulmuş ayrıca bu amaçla renklerden de faydalanılmıştır. Bütün bunlar kitabın görseelliğine katkıda bulunduğu gibi çocuğun algılamasını da kolaylaştırmaktadır. Ancak dördüncü sınıfların çalışma kitabında yer alan süreç değerlendirme formundaki yazıların puntosu küçük tutulmuştur.

f. Resimler ve Fotoğraflar: Bilindiği üzere ders kitaplarında resim önemli bir öğedir. Özellikle ilk öğretimin ilk üç sınıfında olmak üzere ilk kademedeki çocuklar resme büyük önem verirler. Okul öncesinde okuma yazma bilmeyen çocuk, olayları takip etmek için resme büyük ihtiyaç duyar ve kitaplar da çocuğun bu ihtiyacı göz önünde bulundurularak hazırlanır⁴. Çocuklar, bu alışkanlıklarını ilköğretimin ilk yıllarında da devam ettirme eğilimi gösterir. Bu sebeple resim her ne kadar bir tasarım özelliği imiş gibi görünse de aslında metnin içeriğini de doğrudan doğruya etkiler. Kitaplarda yer alan nitelikli resim örnekleri çocuğun konuyu kavramasına ve öğrenmenin hızlanmasına etki eder. Ayrıca iyi resim örnekleri çocuğun hayal gücünü ve yaratıcılığını harekete geçirmenin yanı sıra estetik bir beğeni anlayışı kazanmasına ve sanata yakınlık duymasına da yardımcı olur⁵. Ancak ders kitaplarındaki resimlerin anlatılan olayla ilişkili olması ve çocuğun yaş grubuna hitap etmesi şarttır.

Ders kitaplarındaki resimlerin büyük bir bölümü eşlik ettiği metnin içeriğini desteklemek amacıyla çizilmiş, bir kompozisyona veya hikayeye sahip resimlerden oluşmaktadır. Fotoğrafın tercih edildiği metinlerde ise fotoğrafın kullanımını genelde aynı ögenin veya temelde aynı şeyi ifade eden farklı fotoğrafların tekrarlanması biçiminde gerçekleşmektedir. Örneğin beşinci sınıf ders kitabının 48-49. sayfalarındaki “Kedilere Ad Koymak” başlıklı şiire kedi fotoğrafları eşlik etmektedir. Bu amaçla İki sayfanın değişik yerlerine 13 tane farklı kedi fotoğrafı yerleştirilmiştir. Takdir edileceği üzere bu düzenleme biçimi çok büyük bir yaratıcılık içermemektedir. Aynı kitabın 55 ile 59. sayfaları arasındaki “Sel” başlıklı okuma parçasına eşlik eden resimler ise bir kompozisyona sahip olması, özellikle metin için çizilmesi ve anlatılan olayı kahramanların yüz ifadelerinde yansıtılması sebebiyle daha iyi bir örnektir. Kedi fotoğrafları değil ancak bu resimler mevcut halleriyle çocuğun zihninde daha fazla yer edinebileceklerdir.

Dördüncü sınıf ders kitabında farklı okuma parçalarında yer alan resimlerde kullanılan kahramanlar birbirine çok benzemektedir. Bazen bu kahramanların kız mı erkek mi olduğu tam olarak anlaşılammaktadır. Örneğin dördüncü sınıfların ders kitabında yer alan “Bayram Heyecanı” başlıklı parçanın 93. sayfasındaki halıyı süpüren ve 95. sayfasındaki kahve ikram eden kişinin metinden kız olduğunu anlamamıza rağmen bu, çizimlerde belirgin değildir.

2- İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Türkçe Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının İçerik Özellikleri Açısından İncelenmesi

a. Kitaplarda Kullanılan Dil ve Üslûp Özellikleri: Takdir edileceği üzere Türkçe ders kitapları, içeriği ve hedefleri açısından diğer sahalara ait ders kitaplarından daha özel bir yere sahiptir. Bu kitaplar, sadece içerikleri açısından değil, aynı zamanda kullandıkları dil ve üslup açısından da öğrencilere örnek olmak zorundadır. Dolayısıyla kitaplar noktalama, imla

4. Sedat Sever, *a.g.e.*, s. 46.

5. Ata Yakup Kaptan-Serpil Güvendi Kaptan, “Ders Kitaplarında Görsel Düzen”, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Pegem Yayınları, Ankara, 2006, s.161.

gibi hataların yanı sıra kullanılan dil ve ifadelerin güzelliği açısından da hiçbir kusur barındırmamalıdır. Ayrıca kullanılan dilin çocukların düzeyine uygun olması ve kendi içinde bir tutarlık göstermesi de kitaplarda kullanılan dilde bulunması gereken özelliklerdendir. Kitaplar bu açıdan incelendiğinde birçok hatayla karşılaşmıştır. Ancak yer darlığı sebebiyle bunlardan sadece birkaç tanesi aşağıya aktarılabilmiş ve yine aynı sebeple düzeltmeler bazı örnekler üzerinde yapılmıştır. Yukarıda belirtilen özelliklerle ilgili (noktalama, imla vb.) eksiklik, yanlışlık ve bozukluklardan bazıları aşağıdaki şekildedir:

Dördüncü sınıf Türkçe ders kitabının içindekiler kısmının hemen ardından verilen “organizasyon şeması” başlıklı çizelgeden aktarılan ve hataların koyu olarak belirtildiği aşağıdaki cümlelerde yazım ve ifade yanlışlıkları bulunmaktadır.

“Türkçe Ders Kitabınızda her tema için tema başı sayfası bulunmaktadır. Bu sayfalarda temanın içeriğine uygun olarak neler düşünüyorsunuz başlığı altında ön hazırlık soruları **verilmiştir**. Bu sorular sizin gerçek **yaşamınızı** ve günlük hayatınızla ilişkilidir”. “Metinlerden yararlanarak açık ve mantıklı düşünme, çözümlenme yapma, eleştirme yeteneğinizi **geliştirme** gibi yönleriniz **gelişecektir**”. “Kitabınızda yer alan metinlerin bir kısmı düzeltilmiş, bir kısmı kısaltılmış veya kitaptaki **yazımına** dokunulmadan **yazılmıştır**”. “Metinlerde geçen ve anlamını merak ettiğiniz kelimeleri sözlük bölümünden **araştırma-rabilirsiniz**”. Organizasyon şeması adlı bölümden alınan yukarıdaki cümlelerde yer alan “verilmiştir”, “araştırma-rabilirsiniz” kelimeleri yanlış yazılmıştır. Cümlelerden birinin doğru ifade edilmiş biçimi ise şu şekilde olmalıdır: “Kitabınızda yer alan metinlerin bir kısmı düzeltilmiş, bir kısmı kısaltılmış, bir kısmı ise orjinal haliyle aktarılmıştır”.

Benzer yanlışlıklar dördüncü sınıf çalışma kitabının “organizasyon şeması” başlıklı kısmında da tekrarlanmıştır. Aşağıda bu bölümden aktardığımız örnekler yer almaktadır: “Bu bölümde metnin içinde geçen anahtar kelimelerle **çalışacak**, bu kelimelerle cümleler kuracak hikayeler oluşturacak, şiirler yazacaksınız”. “Ön hazırlık” ve “Zihinsel Hazırlık” olmak üzere iki bölümden oluşur. “Ön hazırlık”ta metni daha iyi kavramanız için gerekli olan araç-gereç temini yapacaksınız”. “Katılımlı dinleme tercih ettiğiniz zaman tahmin yapma, soru sorma gibi etkinlikler yapacaksınız. Seçici dinleme yaptığınız zaman metni dikkatle dinleyerek verilen etkinliği tamamlayacaksınız”. “Metinlerdeki yeni **bilgileri** hikaye haritası, karşılaştırmalar, sınıflamalar yaparak, araştırarak, yorumlayarak ulaşacaksınız”. Dördüncü sınıf ders kitabının 22. sayfasında yer alan değerlendirme sorularının ilki ise şu şekildedir: “Aşağıdaki resimlerdeki olaylar karışık olarak resimlenmiştir. Oluş sırasına göre numara veriniz. Resimlerin neyi anlattıklarını karşılıklarına yazınız.” Fark edileceği üzere “ki” eki yan yana bulunan iki kelimedede gereksiz yere tekrar edilmiş benzer bir biçimde “resim” kelimesi de hem isim hem de fiil olarak aynı cümle içinde iki kez kullanılmıştır.

Kitaplarda yazım yanlışları ve ifade bozukluklarının dışında noktalama ile ilgili hatalar da yapılmıştır. Dördüncü sınıf ders kitabının 35. sayfasında yer alan dördüncü soruda “Kitabınızın hangi bölümlerini hangi durumlarda kullanmanız gerekir. Eşleştiriniz”. Soru cümlesinde, cümlenin sonuna soru işareti değil nokta konmuştur. Aynı kitabın 38. sayfasında yer alan yedinci etkinlikte ise bu kez “bilgi” yerine “belge” denerek başka türden bir hata yapılmıştır. Etkinlikte, Atatürk’ün kimliği boş olarak verilmiş ve öğrencilerden boş bırakılan bu yerlere

yazılması gereken bilgileri doldurmaları şu şekilde istenmiştir: “Aşağıdaki kimlik **belgelerini** doldurunuz”.

Dil ve üslûp bahsinde dikkatimizi çeken bir diğer özellik kitapta kullanılan dilin kendi içinde tutarsızlıklar göstermesidir. Örneğin beşinci sınıf çalışma kitabının 15.sayfasında “Aşağıdaki **sözcüklerin** anlamlarını, metinden yola çıkarak kendi ifadelerinizle yazınız” denirken, takip eden 16. sayfada “Aşağıda gördüğünüz kutucuklardaki **kelimeleri** cümlelerdeki boşluklara uygun düşecek şekilde yerleştiriniz”, denmektedir. Dikkat edileceği üzere yazarlar bazen “kelime” bazense “sözcük” ü kullanarak Türkçe ders kitabında olması gereken terim birliği ve dilde tutarlılık kuralına uymamaktadırlar. Bu kullanım biçimi, kitapta sürekli tekrarlanmakta bazen takip eden sayfalarda bazen birkaç sayfa arayla bazen de aynı cümle içinde kendini göstermektedir. Kitabın 40. sayfasında böyle bir örneğe rastlamaktayız: “Aşağıdaki **sözcüklerin** anlamlarını tahmin ediniz ve tahminlerinizi yazınız. Sonra bu **kelimeleri** sözlükteki anlamlarıyla karşılaştırınız”. Takdir edileceği üzere kitap bu haliyle çocuklar için iyi bir örnek değildir.

Kitapta terim konusunda bir birlik yakalanmamış olması sadece dil ve anlatımı ilgilendiren estetik bir kusur değil aynı zamanda bilgi açısından da önemli bir eksiklikler. Dördüncü sınıf çalışma kitabının 22.sayfasındaki 4. ve 5. etkinlikler aşağıdaki şekildedir.

4. Etkinlik: Hikaye haritasını tamamlayınız.

Ana ve yardımcı karakterler Ana karakterin en beğendiğim özelliği,.....

1.Etkinlik: Metinde kahramanların davranışlarını ve konuşmalarını sorgulayınız.

Görüldüğü üzere kitapta kahraman ve karakter terimlerinin kullanımında tutarsızlık bulunmaktadır. “Kahraman”ın tanımı ile “karakter”in tanımı birbirinden farklıdır. İlk önce kahraman kastedilerek karakter kelimesi kullanılmış ardından diğer etkinlikte bu kez kahraman kelimesi tercih edilmiştir. Bu durumda çocuğun bu terimleri doğru bir biçimde kavraması mümkün değildir. Öncelikle bu terimlerin net tanımlarının yapılması, karakter ile tip arasındaki farklılığın en basit haliyle çocuğa aktarılması gerekir. Zıt olandan yola çıkmak veya karşıtıyla birlikte bir terimin tanımını yapmak çocukta hem karşılaştırma fikrinin oluşmasına hem dünyayı bu şekilde kavrama alışkanlığı kazanmasına hem de bilgilerinin daha kalıcı olmasına yarayacaktır.

Anlatımdaki kusurlar, bilgi açısından eksiklik yaratmanın yanı sıra öğrencinin soruları anlamasına da engel olmaktadır. Aşağıda bununla ilgili beşinci sınıf çalışma kitabının 67.sayfasından alınmış bir örnek bulunmaktadır: “Hikaye özelliklerini dikkate alarak başınızdan geçen bir olayı yazınız”. Etkinlikte öğrenciden **hikaye türünün** özelliklerini göz önünde bulundurarak başından geçen bir olayı hikaye biçiminde yazması istenmektedir. Ancak cümlelerin kuruluş biçiminden öğrencinin cümleden ne istendiğini anlaması çok mümkün görünmemektedir. Beşinci sınıfların ders kitabının 47.sayfasında “Çevrenizde kimlerle neyi paylaşırsınız?” denmektedir. Ancak biz sorunun kuruluşundan “kimlerle paylaşıyorsunuz” demek istendiğini anlıyoruz. Takdir edileceği üzere iki cümlelerin anlamı birbirinden farklıdır. Türkçe ders kitabının 29. sayfasında yer alan dördüncü soru ise şu şekildedir: “Aşağıdaki tabloda eş anlamlı kelimeler verilmiştir. Boş bırakılan yerleri karşılarındaki kelimenin eş anlamlısını yazarak

doldurunuz”. Yazar aşağıda verilen kelimelerin karşısına eş anlamlılarını yazın demek yerine yukarıdaki dolaylı anlatımı kullanarak çocukların zihnini karıştırmaktadır.

Kitapta bazen çocukların bildiği ve kolayca anlayabileceği kelimeler veya ifadeler yerine daha zor veya hemen anlayamayacakları ifadeler tercih edilmiştir. Örneğin “ koyu” harfle yazılmış kelime yerine **belirgin** yazılmış kelime denmektedir. Beşinci sınıf ders kitabının 47. sayfasındaki “İnsanlar hangi davranışlarıyla doğal afetlere zemin hazırlayabilirler?” cümlesindeki “zemin hazırlamak” bu yaş çocukları için hemen kavranabilecek sadelikte bir deyim değildir. Dördüncü sınıf ders kitabının 23. sayfasında yer alan değerlendirme sorularından üçüncüsü ise şu şekildedir: “Mantar kelimesi farklı anlamlarıyla aşağıda görselleştirilmiştir. Siz de “ay, gül ve çay” kelimelerini farklı anlamlarıyla görselleştiriniz”, etkinlikte öğrencilerden resim çizmeleri istenmektedir. Ancak resmini çiziniz demek yerine çocuğun çok tanıdık olmadığı ve anlamını belki de hemen çözemeyeceği “görselleştirmek” kelimesi tercih edilmiştir.

b.Seçilen Ana Temalar: Dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temalar sırasıyla şu şekildedir: “Birey ve Toplum”, “Atatürk”, “Sağlık ve Çevre”, “Üretim-Tüketim ve Verimlilik”, “Yenilikler ve Gelişmeler”, “Güzel Sanatlar”, “Değerlerimiz”, “Güzel Ülkem Türkiye”. Beşinci sınıf Türkçe ders kitabı için belirlenen sekiz tema ise sırasıyla aşağıdaki biçimdedir: “Birey ve toplum”, “Atatürk”, “Sağlık ve Çevre”, “Değerlerimiz”, “Yenilikler ve Gelişmeler”, “Güzel Sanatlar”, “Kurumlar ve Sosyal Örgütler”, “Eğitsel Sosyal Etkinlikler ve Spor”. Bilindiği üzere bu temalar yazarlar tarafından seçilmemektedir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından konuların bir kısmı zorunlu bir kısmı ise seçmeli olarak belirlenmekte yazarlar bunlardan dördü zorunlu dördü de seçmeli olmak üzere sekiz temadan oluşan bir düzenleme yapma yoluna gitmektedirler.⁶ Kitabın karakterini bu temel yaklaşım belirlemektedir. Türkçe ders kitabı belirlenen temalarla ilgili seçilen okuma parçalarından oluşmaktadır.

c.Seçilen Okuma Parçaları: Türkçe ders kitapları yukarıda da belirtildiği üzere iki ayrı kitaptan oluşmaktadır. İlk ciltte okuma parçaları, ikinci ciltte ise etkinlikler yer almaktadır. Yukarıda belirtilen temalar altında dördüncü sınıf ders kitabında (2005 yılı baskısında) 32 okuma parçası bulunmaktadır. Bunlardan 7 tanesi şiir, 25 tanesi ise nesir örneklerinden oluşmaktadır. Bu örneklerden “Robot” başlıklı şiir ile “Teknolojinin Hayatımızdaki Yeri” başlıklı metin, komisyon tarafından hazırlanmış, “Vücudumuzun Davetsiz Misafirleri” başlıklı parça tercüme, diğer metinler ise yerli yazarlardan seçilmiştir. Beşinci sınıf ders kitabında (2008 yılı baskısında) ise 32 okuma parçası yer almaktadır. Bunlardan dört tanesi yabancı yazarlardan seçilmiş tercüme metinler, diğerleri ise yerli yazarlardan seçilmiş örneklerdir. Metinlerden 9 tanesi şiir 23 tanesi nesir örneklerinden oluşmaktadır. Rakamlardan da anlaşılacağı üzere her iki sınıfa ait ders kitabında da türler nesir ağırlıklıdır. Şiir örneklerine daha az yer verilmiştir. Beşinci sınıflara ait Türkçe ders kitabında yer alan “ Bir Kuşun Resmini Yapmak İçin” başlıklı şiir Jacques Prevert’ den, “Kedilere Ad Koymak” başlıklı şiir ise Thomas Stearns Eliot’ dan tercüme edilmiştir. Tercümesi en zor edebi tür şiirdir. Yazıldığı dilin anlam ve ses özelliklerini yansıtmaması sebebiyle tercüme edilmesi durumunda birçok özelliğini kaybettiği bilinmektedir.

6. Murat Aşçı, “Öğrenme Anlayışlarının Işığında Ders Kitabı Hazırlama Türkçe Örneği”, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2006, s.259.

Türk edebiyatı çok köklü ve zengin bir şiir geleneğine sahiptir. En az bin yıllık bir geçmişe sahip şiir edebiyatımız bu türün en güzel örnekleriyle doludur. Bu sebeple en azından bu kademedeki çocukların ana dilleriyle yazılmış ve ana dillerinin tüm ses ve anlam güzelliklerini içerisinde barındıran kendi edebiyatına ait şiirlerle beslenmesi, kendi dilini ve kültürünü öğretmeyi hedefleyen Türkçe ders kitapları için daha doğru bir seçim olacaktır.

Metinlerde dikkatimizi çeken ilk husus, eserlerin çok tanınan, bilinen, dil ve üslup açısından belli bir düzeyi tutturmuş ve zamanın süzgecinden geçerek günümüze kadar gelmiş ve artık edebiyatımıza mal olmuş isimlerden seçilmemiş olmasıdır. Bu, her iki ders kitabında da tespit ettiğimiz ortak bir özelliktir. Örneğin beşinci sınıf ders kitabı Tolstoy'dan tercüme edilmiş "Üç Soru" başlıklı bir hikaye ile başlamaktadır. Bilindiği üzere Tolstoy Rus edebiyatı denince akla gelen ilk isimdir. Eserleriyle Rus dilini ve edebiyatını tüm dünyada temsil etmektedir. Klasikleşmesinin başlıca sebebi kendi dilini bir üslup yaratacak güzellikte kullanması ve kendi halkının yaşam biçimini ve hassasiyetlerini eserlerinde dile getirmiş olmasıdır. Bu sebeple Rus edebiyatından bahseden bir edebiyat tarihinde Tolstoy daima yer alır ve ders kitaplarında da bu özelliği sebebiyle bir başkasına değil ona yer verilir. Söz konusu ders kitabında da yer almasının başlıca sebebi budur. Ancak Tolstoy'un seçilmesine sebep olan kriter maalesef Türk yazarları için esas alınmamıştır. Seçilen metinlerin çoğu Türk edebiyatını temsil eden üslup sahibi yazarlara ait değildir. Türkçe ders kitabının temel işlevi çocukları anadillerinin en estetik biçimde kullanıldığı üslubunun üstünlüğü ve kalıcılığı hiçbir şekilde tartışma konusu olmayacak edebi metinlerle karşılaştırmaktır. Çocuklar ancak bu şekilde dillerini düzgün bir biçimde öğrenebilir ve kusursuz bir şekilde kullanmayı başarabilirler. Çocuklarda estetik bir zevk yaratmanın başlıca yolu budur. Dilinin inceliklerini henüz öğrenmekte olan çocuğun güzel örneklerle beslenmesi çok önemlidir. Aksi takdirde ne bir dil ve kültür bilinci yaratmak ne de estetik bir beğeni anlayışı oluşturmak mümkündür.

Okuma parçalarının içeriğinden, metinlerin daha önceden belirlenmiş temalara uygun olarak seçildiğini anlamaktayız. Bu aynı zamanda kitaplarda esas alınan amaç hakkında da bize fikir vermektedir. Kitaplar, gerek takip edilen plan gerekse seçilen örneklerle bazı konuların çocuğa benimsetilmesini amaçlayan eserler topluluğu görüntüsü vermektedir. Başka bir deyişle Türk dili belli konuların hizmetine sunulmuştur. Hatta bu amaçla komisyonlara metinler yazdırıldığını görmekteyiz. Ders kitapları belli konularda öğrenciyi bilgilendirmek, bilinçlendirmek, onda bazı davranış değişiklikleri yaratmak amacıyla hazırlanırlar. Ancak Türkçe ders kitaplarının diğer ders kitaplarından farklı bir yeri ve özelliği vardır. Türkçe ders kitaplarında öğrenciye verilmek istenen bilgi veya kazandırılmak istenen davranış daha dolaylı ve estetik yollardan sağlanır. Edebiliğin fazla ihmal edildiği ve öğreticiliğin fazla hissedildiği metinler bir Türkçe kitabında bulunması gereken temel amaca hizmet etmez. Türkçe kitabı, bir hayat bilgisi kitabı değildir. Edebi ürünler, insana dair her türlü duyguyu, davranışı vb.ni içerir ancak kendi bütünlüğü veya kurgusu içinde bir anlam ifade eder ve ancak estetikliği ölçüsünde okuyucusuna haz verir. Bu sebeple bazı konularda belli hassasiyetlerin oluşturulması veya duyarlılıkların yaratılmasında edebi ürünlerden faydalanılabilir. Fakat Türkçe ders kitaplarında bu temel amaç değil bir yan kazanımdır.

Okuma parçalarını bu açıdan değerlendirdiğimizde metinlerin birçoğunun didaktik bir karakter taşıdığını, çocukların ilgi alanlarına çok hitap etmediklerini görmekteyiz. Örne-

ğin “Kırkyama”, “Türk Kültür Sisteminde Vakfın Yeri”, “Soğanlı Bebekleri”, “Olimpiyatlar”, “Yazı” gibi tamamen bilgi vermeyi amaçlayan okuma parçaları mevcut halleriyle çocuğun büyük bir istek veya zevkle okuyacağı metinler değildir. Tamamen bilgi vermeyi amaçlayan öğretici metinlerin fazlalığı çocuğun Türkçe kitabını bir fen bilgisi kitabı gibi algılamasına ve okuduğu her şeyi doğru kabul edip inanmasına sebep olacaktır. Oysaki Türkçe ders kitaplarında yer alan ve edebi karakter taşıyan metinlerin böyle bir iddiası ve işlevi yoktur. Öğrenci bu metinlerle bir etkileşime girer ancak metinle kurduğu bağ bilgi edinme, doğru-yanlış çerçevesinde gerçekleşmez. Metinde anlatılan her şeyi değişmez doğrular olarak algılamak durumunda da değildir.

Okuma parçalarında dikkati çeken bir diğer özellik ise Halk edebiyatı ürünlerinin ihmal edilmiş olmasıdır. Her iki kitapta da masal, mani, atasözü, bilmece vb. gibi hitap edilen yaş grubu çocuğunun anlayabileceği, seveceği Halk edebiyatı ürünleri yer almamaktadır. Çocukta milli bilincin oluşmasında kendi kültürüne ait ürünleri tanınmasının büyük rolü vardır. Bu sebeple yaş grubuna uygun olarak bu ürünlerle çocuğu en erken yaşlarda tanıştırmak gerekir. Çocuk kendi edebiyatının çağdaş veya yakın dönemine ait yazarlarının yanı sıra geçmiş yüzyıllara ait şair ve yazarları hakkında da bilgi sahibi olmalıdır. Bu amaçla Nasrettin Hoca fıkralarından, Keloğlan masallarından, çocukların çok hoşuna gidecek olan tekerleme ve bilmece-lerden ve yine onlarda soyut düşünmenin bir vasıtası olarak kullanılabilir atasözlerinden faydalanmak gerekir. Bu, çocukta tarih bilinci yaratmanın yanı sıra ortak bir hafıza ve değerler sistemi yaratmanın da vazgeçilmez yollarından biridir.

Kitaplarda Halk edebiyatına ait tek ürün dördüncü sınıf ders kitabının 100-101 numaralı sayfalarında “Mektup Örneği” başlığı altında verilmiş olan Hacivat ile Karagöz diyalogudur. Metinde Karagöz’ün oğluna bir mektup yazması daha sonra ise bunu oğluna telefonda okumak istemesinden doğan komik durum konu edilmektedir. Konudan yola çıkılarak metin “Mektup Örneği” başlığıyla verilmiştir Halk tiyatrosunun bir ürünü olan Hacivat ve Karagöz’ün “Mektup Örneği” başlığıyla verilmesi henüz edebi türler hakkında çok detaylı bilgilere sahip olmayan çocukların zihnini karıştırabilir. Metnin sahnelenme amacıyla yazılmış bir metin ve Karagöz ve Hacivat’ın da Halk tiyatrosunun bir parçası olduğu hakkında baştan çocuğa bilgi vermek çok daha doğru bir tavır olacaktır.

Okuma parçalarını içerik açısından değerlendirdiğimizde bazen öğrencilere subjektif bilgiler aktaran veya yanlış tutumlara sevk eden metinlerle karşılaşmaktayız. Örneğin beşinci sınıf ders kitabının 50-53 sayfalarında yer alan “Haydi Banyo”ya başlıklı parçada yıkanma kültüründen bahsedilmekte, Avrupa’da yıkanma kültürünün çok eski olmadığı bu alışkanlığın yeni kazanıldığı hatta Fransa kralı XIV. Louis’nin ancak altmış dört yılda bir kez yıkanıldığı belirtilmektedir. Aynı şekilde Orta Asya’da yaşayan Türklerin de şartlar gereği temizliğe yeterince önem vermediği oysaki Anadolu’da yaşayan Türklerin çok temiz olduğu söylenmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri olarak da Müslüman olmaları gösterilmektedir. Dikkat edileceği üzere metinde bir ulusun diğer bir ulustan belli bir konuda daha üstün olduğu vurgulanmaya çalışılmaktadır. Değerlerimiz ana teması bünyesinde yer alan “Bebeklerin Ulusu Yoktur” başlıklı şiirde ise tüm çocukların milliyetlerinden bağımsız olarak ne kadar çok birbirlerine benzedikleri ifade edilerek sevgi ve barış ortamına dayalı eşitlikçi bir dünya görüşü aşılanmaya çalışılmaktadır. “Bebeklerin Ulusu Yoktur” başlıklı metnin, çalışma kitabının 82.

sayfasında yer alan değerlendirme sorusu ise şu şekildedir: “Bebeklerin Ulusu Yok metnini hatırlayınız. Siz de burada değil de çok uzakta başka bir ülkede dünyaya gelmiş olabilirdiniz. Bu durumda ulusların birbirine üstünlüğünden söz edilip edilemeyeceği, insanların kardeş olup olmayacağı üzerine düşününüz. Düşüncelerinizi defterinize yazınız”. Dikkat edileceği üzere kitabın sağlık ve çevre ana teması içerisinde verilen bir okuma parçası ile değerlerimiz ana teması altında verilen bir şiir arasında çocuğa aşılana çalışılan tutum ve dünya görüşü bakımından tam bir tezat bulunmaktadır. Kitabın kendisi de aslında sorduğu soruyla bu tutumun yanlışlığını ve içine düştüğu durumun tuhaflığını dolaylı da olsa kabul etmiş olmaktadır. İki metnin savunulan dünya görüşü veya tavır açısından bu kadar büyük farklılık göstermesi kitapta bulunması gereken tutarlılık fikrine büyük zarar verecek ve öğrencilerin zihninin karışmasına sebep olacaktır. Ayrıca okuma parçasında Avrupalılar ve Orta Asya’da yaşayan Türkler yeterince temiz olmamakla itham edilirken Anadolu’da yaşayan Türkler’in Müslüman olmalarının yanısıra hamamları sayesinde temiz oldukları söylenmektedir. Ancak burada da hamamın bir Roma mirası olduğu gerçeği göz ardı edilerek çocuklara yanlış bilgi verilmektedir.

Benzer bir çelişki her ikisi de değerlerimiz başlıklı tema içerisinde yer alan “Fatihten Hikayeler” parçasına eşlik eden resim ile “Çocukların Ulusu Yoktur” şiiri arasında bulunmaktadır. “Fatihten Hikayeler” başlığı altında Fatih’in İstanbul’u işgal ettikten sonra ordusuyla birlikte şehre girişini konu edinen bir resim yer almaktadır. Kitabın benimsediği dünya görüşü göz önünde bulundurulacak olursa bu resmin söz konusu ders kitabında yer almaması gerekir. Ancak bu şekilde başka milletlerin de bizimle ilgili benzer içerikteki metin ve resimleri çocuklarına okutacakları ders kitaplarında bulundurmamalarını isteme hakkımız olabilecektir. İlköğretim Türkçe ders kitabında vurgulanacak temel düşünce, milletlerin eşit olduğudur. Tüm milletler dilleri, dinleri kısaca tüm kültürel özellikleriyle bir önem taşırlar ve hepsinin insanlığa farklı açılardan çok büyük katkıları vardır. Hepsi kıymetli ve biriciktir. Bu sebeple hepsi saygıyı hak ederler. Ders kitapları milletler arasında kardeşlik tohumlarının ekilmesi için değerlendirilmesi gereken önemli bir zemindir.

Okuma parçaları sunulurken ait oldukları tür hakkında da çok kısa bilgi verilmesi çocuğun metni okurken o türün özelliklerini göz önünde bulundurmasına imkan hazırlayacaktır. Metinlerle ilgili hazırlanmış sorulara baktığımızda yazarların böyle bir bilgi vermediklerini, bu bilginin çocukta var olduğu ön kabulünden hareket ettiklerini görmekteyiz. Beşinci sınıf çalışma kitabının 68. sayfasındaki etkinlik şu şekildedir: “Aşağıdaki fablı okuyunuz ve şiir şeklinde yazınız”. Sorudan da anlaşılacağı üzere çocuğun fabl ve şiir hakkında bilgi sahibi olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca soruda dikkati çeken bir diğer husus yazarların öğrenciyi kendisinden her isteneni yapmaya hazır varlıklar gibi algılamalarıdır. Bu tür sorularda öğrenciye değişik seçenekler sunmak çocuğun yeteneklerini ve yaratıcılığını daha iyi sergileyebileceği seçeneğe yönelmesine imkân hazırlayacak ve kendinden isteneni daha zevkle yapmasını sağlayacaktır.

Okuma parçaları verilirken metin bir roman, tiyatro vb. eserden alınmış ise sonuna alındığı eserin adının yazılması ve metnin hemen başında, aktarılan kısmın öncesinde gerçekleşmiş olayların özet bir biçimde verilmesi, çocuğun okuyacağı kısmı kavramasına büyük kolaylık sağlayacaktır. Beşinci sınıf ders kitabının 55-59. sayfalarında Cahit Uçuk’un “Türk İkipleri” adlı romanından bir bölüm alınmış, ancak bu bölüm “Sel” başlığıyla verilmiş ve met-

nin sonunda bu bölümün hangi kitaptan alındığı belirtilmemiştir. Bu durumda çocuğun metnin türünü tahmin etmesi zordur, bunu kısa hikaye olarak da düşünebilir. Cahit Uçuk hakkında bilgi veren kısımda da yanda verilen metnin Türk İkizleri olduğu kesin bir dille belirtilmemiş ve “Türk İkizleri” roman olmasına rağmen kendisinden masal kitabı olarak söz edilmiştir. Takdir edileceği üzere romandan masal olarak söz etmek önemli bir hatadır. Kitapta bu türden bilgi hataları değişik bölümlerde yer almaktadır. Örneğin beşinci sınıf ders kitabının 82-85 sayfaları arasında yer alan “Yazı” başlıklı okuma parçasının hemen sonunda bir “calligramme” örneği, altındaki şu yazıyla verilmiştir. “Apollinaire’in Kaligrafı(güzel yazı) uygulamalarından bir örnek: Güvercin ve Fıskiye”. Apollinaire’in bir desen oluşturacak tarzda düzenlenmiş bu şiiri bir “calligramme” örneğidir, buna kaligrafı denerek çocuğa yanlış bilgi verilmektedir.

d.Yazar Hakkında Bilgi: Beşinci sınıf Türkçe kitabında dördüncü sınıf kitabından farklı olarak yazarlar hakkındaki bilgi kitabın sonunda değil hemen okuma metninden önce yer almaktadır. Ancak yazar ve şairlerin tümü için bu uygulamaya gidilmemiştir. Bazı yazarlar hakkında bilgi verilirken bazıları hakkında bilgi verilmemiş, bazılarının resimlerine yer verilirken bazılarına verilmemiştir. Örneğin Hasan Ali Yücel’in hem resmine hem biyografisine yer verilirken Gülten Dayıoğlu ve Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın resmine ve biyografisine yer verilmemiştir. Tolstoy hakkında bilgi verilmezken Antoine de Saint Exupery hakkında bilgi verilmiştir. Kitapta bu konuyla ilgili standart bir uygulama bulunmamaktadır. Dolayısıyla esas alınan kriteri de tespit etmek mümkün değildir. Yazarlar hakkında verilen bilgiyi incelediğimizde burada da takip edilen plan konusunda bir standart olmadığını görmekteyiz. Kimi şahıslar hakkında daha uzun kimisi hakkında daha kısa bilgi verilmiş, kimisinin ilgi alanlarına kimisinin hayatına daha fazla yer ayrılmıştır. Mevlana İdris adlı yazarın biyografisinin sonunda ise “Halen dünyanın sıfır noktasında, Sultanahmet’te yaşıyor”⁷ diye bir cümle yer almaktadır. Büyük ihtimalle yazarın kendisine ait bu cümle, kitaba alınırken çocuğun anlayamayacağı ihtimali düşünülmemiştir

Yazarlar hakkında bilgi verilirken ya tüm yazarlar hakkında bilgi verilmeli ya da böyle bir uygulamaya gidilmemelidir. Aksi takdirde çocuk, Hatice Işılak’ı önemli bir sanatçı Ayla Çınaroğlu’nu ise önemsiz bir yazar olarak düşünebilir veya şu an bizim tahmin edemeyeceğimiz farklı değerlendirmeler de yapabilir. Ama en azından bir ders kitabında bulunması gereken düzen ve plan fikrinin bu uygulamayla zarar gördüğü açıktır. Çünkü kitabın başında verilen organizasyon şemasından öğrenci her metin için bu planın tekrarlanacağı ön bilgisini edinmektedir.

Yazarlar hakkında bilgi verilirken her yazar hakkında genel bir bilginin verilmesinin ardından o yazarla ilgili karakteristik olanın aktarılması ve tüm bu bilgilerin hemen yanda verilen okuma parçasıyla ilişkilendirilmesi gerekir. Bunun ötesinde çok daha fazla bir bilgiye bu yaş grubu çocuğunun ihtiyacı yoktur. Yukarıda bahsettiğimiz, kitabın 2008 yılında yapılmış baskısında yer alan hususlar kitabın 2009’da yapılan yeni baskısında yer almamaktadır. Bu baskıda yazarlar hakkında bilgi veren kısım kitaptan çıkarılmış onun yerine yeni “serbest okuma” parçaları konmuştur.

7. Mustafa Aldı-Latif Beyreli-Cemil Duran-Ali Gündoğdu-Dr. Melike Günyüz-Mustafa Kaçalın- İbrahim Hakan Karataş-Mehmet Ali Özkan-Ümit Uncu, *İlköğretim Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı*, Erdem Yayınları, İstanbul, 2008, s.102.

Dördüncü sınıf ders kitabında ise yazarların hayatı kitabın sonunda yer almaktadır. Kitaptan üç örnek aşağıya aktarılmıştır:

Aksal, Kudret Sabahattin: (Doğum 1920) Bir süre öğretmenlik yaptı. Şiirlerinde bireysel sevinç ve mutlulukları anlattı. Sonra felsefi düşüncelere göre şiirlerini, hikayelerini yazdı.

Şiir kitapları: Şarkılı Kahve, Gün Işığı, Duru Gök

Hikaye kitapları: Gazoz Ağacı, Yaralı Hayvan

Oyunlar: Evin Üstündeki Bulut, Şakacı, Bir Odada Üç Ayna

Altınkaynak Kazım (Dertli Kazım): Kültür Bakanlığının düzenlediği Hoşgörü 1994-1995 yılları Halk Şairleri Arası “Aile ve Toplum” ile ilgili “Hoşgörü” konulu şiir yarışmalarında şiiri yayımlanmıştır.

Ovacık Hızır: 1954 yılında Manisa Alaşehir’de doğdu. 1975 yılında İstanbul

Örneklerden de anlaşılacağı üzere yazarlar hakkında bilgi verilirken bir kriter birliği yoktur. Hatta son örnekte, muhtemelen baskıdaki bir hatayla cümle tamamlanmamış, yarım kalmıştır.

e.Neler Düşünüyorsunuz? Başlığı Altında Verilen Sorular: Bu başlık altında verilen sorular ders kitaplarında okuma parçalarından hemen önce yer almaktadır. Bu sorularla amaçlanan, okuma parçalarında bulunan konularla ilgili bir ön hazırlık yapmak, öğrenciyi söz konusu konular üzerinde önceden düşünmeye sevk etmektir. Ancak öğrenciyi metne hazırlamayı amaçlayan bu sorular, çoğu kez metnin kendisi okunmadan cevaplanmayacak şekilde hazırlandıklarından temel işlevlerini gerçekleştirememekte biraz yapay ve damdan düşme izlenimi uyandırmaktadırlar. Aşağıda beşinci sınıfların ders kitabının 13. sayfasından alınmış birkaç soru yer almaktadır:

Neler Düşünüyorsunuz?

.....

2. Bir iş için en uygun zaman hangisidir? Niçin?

3.En gerekli kişi kimdir? Neden?

4. Yapmanız gereken en önemli şey nedir? Niçin?

Tolstoy’un Üç Soru başlıklı metnine hazırlık olması amacıyla sorulan bu sorulara sınıftaki her bir öğrenci farklı bir cevap verebilir ve bütün bunların, metindeki olayla hiçbir ilgisi olmayabilir. Örneğin “Yapmanız gereken en önemli iş nedir?” sorusuna öğrenci “mikroplardan korunmaktır”, diyebilir. Bu cevap, metni anlamaya herhangi bir katkı sağlamaz. Bunun yanı sıra on bir yaşındaki bir çocuğa çok kolay gelecek yine aynı kitabın 65. sayfasında yer alan “Çocukların ellerinde salladıkları nedir?” türünden çok basit sorular sorulmaktadır. Bazen ise aşağıdaki gibi hatalı hazırlanmış sorular bulunmaktadır. “Resimdeki çocuk sizce nerededir? Resimde hangi icatlar var?” Kitabın 79. sayfasında yer alan bu soruda çocuk denmekte olsaki icatların tanıtılmaya çalışıldığı yandaki resimde bir çok çocuk bulunmaktadır.

f. Neler Biliyorum? Neler Yapabiliyorum? Başlığı Altında Verilen Sorular

Beşinci sınıf Türkçe ders kitabında her bir ana temanın ardından “Neler biliyorum? Neler yapabiliyorum” başlığı altında sayısı 4 ile 6 arasında değişen ve farklı türde bilgi ve kazanımları ölçen sorular yer almaktadır. Ancak sorular sadece o tema çerçevesinde çocuğa öğretilmiş bilgilerin sınanması biçiminde düzenlenmemiş, önceden öğretilmiş bilgilerle ilgili sorular da sorulmuştur. Ayrıca çocuklarda doğanın, hayvanların korunması, atıkların yeniden kazanımı vb. konularda hassasiyet ve farkındalık yaratmaya çalışan etkinlikler de yer almaktadır. Beşinci sınıf ders kitabınının 63. sayfasındaki etkinlik aşağıdaki şekildedir:

Aşağıda bazı yanlış bilgiler verilmektedir. Bunları dikkatle okuyarak neden yanlış olduğunu açıklayınız. Açıklamalarınızın ikna edici olmasına çalışınız.

-Reklamlar insanlara çok faydalıdır. Reklamlar sayesinde çok şey öğreniyoruz

Hayır, çünkü.....

-Plastik poşetler, şişeler, teneke kutular insanların sağlığı için çok önemlidir. Bunlar olmasaydı içecek ve yiyeceklerimizi saklayamazdık. Bunlar çevreye ve toprağa da çok faydalıdır.

Hayır, çünkü.....

Yukarıdaki etkinlikten de anlaşılacağı üzere yazarlar, günlük veya sosyal yaşamla ilgili durumların evet- hayır gibi keskin cevaplarla açıklanabilecek veya yorumlanabilecek bir içeriğe sahip olduğunu düşünmektedir. Ancak gerçek hayatta hiçbir olayı bu prensip çerçevesinde açıklamak mümkün değildir. Reklam ne tek başına iyi ne de kötüdür. Cam şişe ve teneke kutu için de aynı şey geçerlidir. Bunların iyiliği veya kötülüğü şartlara, kullanana ve daha birçok değişkene göre farklılık gösterir. Kısacası muhatabının yaklaşımına ve ondan ne şekilde faydalandığına bağlı olarak bir şey hem iyidir hem kötüdür. Bir çeşit sosyal bilimci olan Türkçe öğretmenin bu hem mesleğini icra ederken hem de dünyayı ve etrafındaki olayları açıklamaya çalışırken bir prensip olarak benimsemesi ve metinleri çözümlerken, soruları cevaplarırken bu prensipten faydalanması gerekir. Çocuğa bir şeyin yanlış mı doğru mu olduğunu sormak, baştan bir hükme varıp bunu zorla öğrenciye sanki onun fikriymiş gibi onaylatmaya çalışmak doğru bir yaklaşım değildir. Bu buyurgan tavır, öğrencinin kendini ifade etmesine imkan tanımadığı gibi düşünmesine ve hayal kurmasına da engel olacaktır.

Beşinci sınıf ders kitabınının 95. sayfasında yer alan bir diğer soru ise şu şekildedir: Aşağıdaki cümlelerde eylemin gerçekleşme zamanını, sebebini, durumunu(şeklini) belirten ifadelerin altını çiziniz. Bunun sebep mi, zaman mı, durum mu bildirdiğini yazınız.

İpucu: Cümlede “nasıl” sorusuna cevap olan bölüm “durum” bildirir. “Niçin” sorusuna aldığımız cevap “sebebi” bildirir. “Ne zaman, ne kadar süre” sorularına aldığımız cevap da “zaman” bildirir.

Merdivenleri yavaşça tırmandık

Nasıl?-----Durum bildiriyor.

Kardeşin çok güzel konuşuyor.

Bugün bütün soruları çözeceğiz.

.....

Sorunun cevaplanması sırasında öğrenciye yardımcı olması amacıyla ipucu başlığı altında bilgi verilmesi ve bir örnekle desteklenmesi güzel bir tavidir. Benzer bir yaklaşıma beşinci sınıf çalışma kitabının 43. sayfasındaki “tema sonu süreç değerlendirme çalışması”nda “biliyorum” başlığı altında verilen etkinlikte de rastlamaktayız. Bu etkinliği de aşağıya aktarıyoruz.

“Balık Kılıcı Ne İşe Yarar?”

Balık kılıcı, birtakım problemlerin sebeplerinin anlaşılması için kullanılan bir tekniktir. Bu yöntemde kılıcın baş kısmına temel problem yazılır. Yan kılıklar arasına da bu problemi doğuran sebeplerle alt sebepleri yazılır. Böyle yapınca problem ve sebeplerini daha net bir şekilde belirlemiş ve topluca görmüş oluruz. Kılıcın kuyruk bölümüne de problemin çözümü için yapılabilecekleri yazarız”. Ardından hemen altta “Türkiye’de kitap okuma oranının düşüklüğü” konusu balık kılıcı biçiminde uygulamalı bir örnek olarak verilmiştir. Ancak bu yaklaşım kitabın bütününde başvurulan bir yöntem olmadığı için maalesef göstermelik kalmaktadır. Halbuki aşağıda da ifade edileceği üzere bu, Türkiye şartlarındaki bir ülkede olması gereken bir tutumdur.

Beşinci sınıf ders kitabında bulunan bu bölüm, kitabın 2009 yılında yapılan baskısında yer almamaktadır.

g. Etkinlik Başlığı Altında Verilen Soru ve Faaliyetlerin Değerlendirilmesi

Bu başlık altında verilen sorular incelendiğinde söz konusu soruların çocuğun metni anlayıp anlamadığını, metin içerisinde geçen kelimeleri farklı anlamlarıyla öğrenip öğrenmediğini, metinden edinmiş olduğu bilgileri kullanarak ve şahsi düşüncelerini de ekleyerek kendini yazı veya söz ile ifade edip edemediğini, dilbilgisine ait temel kavramları benimseyip benimsemediğini, kendisine verilen bir resim veya fotoğrafı okuyup okuyamadığını ölçmeye yönelik olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla bu sorularla öğrenciye dilbilgisi ve kompozisyona ait temel bilgi ve becerilerin kazandırılmak istendiğini söyleyebiliriz. Ancak bu sorular çocuğa yöneltilirken sorulan sorunun edebi incelemenin hangi şubesine ait olduğu belirtilmemiştir. Sorular dilbilgisi, kompozisyon vb. başlıklar altında verilse idi çocuk en azından yaptığı çalışmanın ona ne kazandıracığı hangi sahaya ilgili bilgi edineceği hakkında baştan fikir sahibi olacaktı. Ayrıca bu şekilde bilimin en önemli prensiplerinden biri olan sınıflandırma fikri de çocuğa baştan aşılanmış olacaktı.

Etkinlik başlığı altında verilen sorularda dikkati çeken en önemli özellik, öğrenciye bilgi vermeme konusunda gösterilen ısrardır. Öğrenciye hiçbir konu hakkında bilgi vermemeye, hiçbir terim veya kavramı tanımlamama prensibinin öğrenciyi başka kaynaklardan bilgi edinmeye sevk etme veya zorlama isteğinden kaynaklanmış olabileceğini tahmin etmekteyiz. Öğrenciyi ders kitabı dışında başka kaynaklara yönlendirmek, onlara araştırma alışkanlığı kazandırmak, eğitim öğretim faaliyetlerinin temel hedeflerindedir. Ancak ülkemizdeki öğrenci nüfusu (yaklaşık on beş milyon çocuk ve genç ülkemizde öğretim kurumlarında öğrenim görmektedir) ve bunların sosyo-ekonomik durumlarındaki farklılık göz önüne alındığında teoride belirlenenlerin pratikteki uygulanabilirliği arasındaki fark kolayca ortaya çıkacaktır. Bilindiği üzere ülkemizde bölgeler gelişmişlik açısından büyük farklılık göstermektedir. Bir

bölgenin sahip olduğu imkanlara başka bir bölgede yaşayan insanlar sahip değildir. Hatta aynı şehirde yaşayan insanların bile sahip oldukları imkanlar arasında çok büyük farklar bulunmaktadır. İstanbul'un bir semtinde yaşayan bir öğrenci gelişmiş bir şehirde yaşamının tüm imkanlarından sonuna kadar yararlanabilirken bir diğerinin okuduğu okulda öğretmen açığı olabilmektedir. Dolayısıyla ders kitabı hazırlarken tüm öğrencileri aynı imkanlara sahipmiş gibi düşünmek ve planlamayı buna göre yapmak ülke gerçekleriyle uyuşmamaktadır. Eğer tüm okullar için tek bir ders kitabı hazırlanacaksa en az imkana sahip öğrenci esas alınarak kitap hazırlanmalı veya okulların türüne ve bölgelerin ihtiyaçlarına göre birden çok ders kitabı yazma yoluna gidilmelidir. Bunun yanı sıra çocuğun ihtiyaç duyacağı fakat imkansızlıklar sebebiyle ulaşamayacağı bilgileri içeren detaylı başvuru kitapları veya öğretmen el kitabı bir çözüm olarak değerlendirilebilir.

Aşağıda dördüncü sınıf çalışma kitabından alınmış konuyla ilgili iki örnek yer almaktadır.

5.Etkinlik: Aşağıda verilen örnekleri inceleyiniz. Altı çizili kelimelerin ek almamış halleri yanlarında verilmiştir. Örnekleri inceledikten sonra verilen kelimeleri cümlelerinizde örneğe uygun kullanınız.(s.121)

Büyük bir çabayla boynuna astığı çay kutusuna vuruyordu.(boyun)

Buna Hatır Hutur bile karnını tuta tuta güler.(karın)

Bremen Çalgıcıları metninin ismini beğendim.(isim)

Verilen kelimeler: ağız, burun-göğüs-akıl

Yukarıdaki etkinlikte “orta hecedeki ünlünün düşmesi” hadisesinin çocuğa öğretilmek istendiğini görmekteyiz. Ancak bu durumun ne adı verilmiş ne de hangi durumlarda bu olayın gerçekleştiği ifade edilmiştir.

Etkinlik: Aşağıdaki örnek cümlelerde belirgin yazılmış kelimenin kullanımına dikkat ediniz.

Kitap oku **ki** kelime dağarcığın artsın.

Akşam erken yat **ki** sabah erken kalkasın.

Öyle bir söz söyle **ki** ben ikna olayım.

Cümleleri birbirine bağlayan “ki” yi uygun yerlere koyunuz.

Odanı sık sık havalandır .....başın ağrımasın.

Arkadaşına saygı göster.....o da seni saysın.

Ağrılarım öyle arttı .....dayanılmaz hale geldi.

Yukarıdaki örnekte “ki” bağlacından kelime olarak söz edilmiş, terim karşılığı belirtilmemiştir. Kitaptan beklenen öncelikle bunun bir bağlaç olduğunun ifade edilmesi ardından işlevi ve yazılışı hakkında bilgi verilmesidir. “Ki”nin bağlaç olarak iki cümleyi birbirine bağlayıp bir bileşik cümle oluşturduğu, örnek cümlelerin bu türden cümleler olduğu ve bağlaç olan “ki” nin ek olan “ki”den farklı olarak bu durumda ayrı yazıldığına basit bir biçimde öğrenciye ifade edilmesi gerekir. Aksi takdirde hem adından söz etmeden hem de konuyla ilgili hiçbir bilgi vermeden çocuğun ne öğrendiği ne tür bir bilginin sahibi olduğunu bilmesi imkansızdır.

Etkinliklerde tekrarlanan bir diğer özellik ise soru sorarken terim kullanma yoluna gidilmemesidir. Terim kullanılmaması, adı verilmeden kendisi anılmaya çalışılan bu terimlerin tanımlanmaması ve dil ve edebiyat incelemesinin hangi sınıfına ait olduğunun belirtilmemesi çocuğun zihninde çözdüğü soruların anlamı, amacı ve kategorisiyle ilgili hiçbir fikir oluşmasına sebep olacaktır. Bu haliyle çocuk, üzerinde hiçbir levha olmayan bir yolda nereye varacağını dahi bilmeden yolculuğa çıkmış kılavuzsuz bir yolcuya benzemektedir. Terim, tanım ve sınıflandırma olmaksızın bilimsel bir faaliyetin gerçekleşmesi imkansızdır. Türkçe kitabının temel amaçlarından biri çocuğu, tanımını bildiği terimlerle ilgili kategorilerde düşünen, soru soran ve çözen, bildiklerini başka bilgileriyle test eden veya farklı sahalara transfer edebilen kişiler olarak yetiştirmektir. Kitabın tamamında tekrarlanan bu özelliğe ilgili olarak aşağıya sadece birkaç örnek alınabilmektedir.

Öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin birinci ve ikinci soruları anlamlarına göre kelimelerin nasıl bir çeşitlilik gösterdiğinin öğretilmesini hedeflemektedir. Bu amaçla çocuğun metni okurken içinde geçen kelimelerin anlamlarını tahmin etmesi daha sonra metinden çıkan anlamla bunu karşılaştırması istenmektedir. Bu hemen hemen her okuma parçasının ardından ilk etkinlik olarak çocuklara sorulmaktadır. Dördüncü sınıf Türkçe çalışma kitabının 11. sayfasındaki etkinlik, aşağıdaki biçimdedir: 2.Etkinlik: “Dinleme esnasında tahminlerinizi yazınız. Metne göre doğru cevabı karşısına yazıp tahmininizle karşılaştırınız” Sorunun altında da “bana göre”, “metne göre” başlıkları verilmiş ve alttaki boşluklara verilen kelimelerin öğrenciye ve metne göre anlamının yazılması istenmiştir. Fark edileceği üzere soru öğrenciye düzgün ve açık bir cümleyle aktarılmamıştır. Soruyla öğrenciye dolaylı olarak şu bilgi verilmeye çalışılmaktadır: Kelimelerin tek bir anlamı yoktur, metin içerisinde kelimeler metnin konteksine bağlı olarak farklı anlamlar kazanabilirler, bağlamdan doğan bu anlamı bulabilmek için metni okumak ve iyi anlamak gerekir. Ancak bu şekilde kelimenin metinde hangi anlamda kullanıldığını bulabiliriz. Dikkat edilirse burada kullanılan “bana göre”, “metne göre” ifadeleri terim değil tamamen keyfi nitelendirmelerdir. Bunun yerine kelimenin “ sözlük anlamı” ile “metinden doğan anlam” terimleri kullanılmalıydı. Öncelikle öğrencilere bu bilgi aktarılmalı, amaca hizmet edecek terimler tanımlanmalı, model oluşturacak çözümlü bir örnek verildikten sonra diğerlerini öğrencilerin bulması istenmeliydi.

Hemen aynı sayfada birinci etkinlikte ise “Anahtar kelimelerin anlamlarını yazınız.” denmektedir. Devamındaki ikinci etkinlikte kelimelerin farklı anlamlara sahip olduğu ve bunların hepsinin bir adı olduğu fikri çocuğa dolaylı da olsa öğretilmeye çalışıldığı için bu soruda kelimelerin anlamı yerine kelimelerin sözlük anlamını tanımlayınız denilmeliydi. Böylece hem konu hem benimsenen amaç arasındaki uygunluk ve devamlılık sağlanmış olacaktı. Bilindiği üzere bir ders kitabında bilgiler birbirine dayanarak ilerler. Çocuğun bir önceki konuda öğrenmiş olduğu bilgilere dayanılarak veya ondan faydalanılarak yeni bir bilgi çocuğa verilir. Kısacası tüm bilgiler birbiriyle bağlantılıdır. Ayrıca benimsenen amaç ve geliştirilen tavır ve tutumlar için de bu geçerlidir. Aksi takdirde kitapta bir standart sağlanamaz ve bu da öğrencide yaratılmak istenen düzen ve bütünlük fikrine büyük zarar verir. Bu örnekte belirtmek istediğimiz diğer bir husus ise yine terim kullanılmamış olmasıdır. Dördüncü sınıf çalışma kitabından seçtiğimiz aşağıdaki etkinlikler kitabın tamamında var olan bu özelliğe sadece birkaç örnek oluşturmaktadırlar.

4.Aşağıda verilen cümleleri, kutu içinde verilen kelimelerden uygun olanlarını seçerek tamamlayınız.(s.44)

ancak- veya- fakat- ama

Evine hırsızların girdiğini anladı.....korkudan polisi arayamadı.

.....

Örnekte verilen kelimelerin terim karşılığı bağlaçtır ancak bağlaç demek yerine kelime denmiş, bağlaç kullanılmamıştır.

Etkinlik: Atatürk'ün güzel bir sözünü biz yazdık. Bir sözünü de siz yazınız.(s.45)

“Çocuk demek yarın demektir”.

Örnekte öğrenciden Atatürk'ün söylemiş olduğu vecizelerden birini yazması istenmektedir. Ancak vecize demek yerine güzel söz denerek terim kullanılmamıştır. Oysaki bir atasözü bir de vecize verilip aradaki fark söylenip daha sonra çocuklardan başka örnekler bulmaları istenebilirdi.

5.Etkinlik: Metinde geçen kalıplaşmış söz gruplarının anlamlarını tahmin ediniz.(s.53)

Kalbini kırmak.....

Canı sıkılmak.....

Sözü dönüp dolaştırmak.....

Bilindiği üzere kalıplaşmış söz gruplarına deyim denmektedir. Fakat burada “deyim” terimi kullanılmamış, yerine tanımı verilmiştir. Hemen bir sonraki sayfada (s.54) sekizinci etkinlikte ise bu kez “deyim” terimi kullanılmıştır. Kitapta en başta terimin adının verilmesi ve tanımının yapılması gibi kısa ve doğrudan bir yol takip etmek yerine çocukların zihnini karıştıracak daha dolaylı bir yöntem izlenmektedir.

Etkinlik: Aşağıda verilen kelimeleri cümlelerdeki boşluklara deyim oluşturacak şekilde yerleştiriniz.

Birbirine çatladı iple yollarda

Okulların açılmasını.....çektim

Dayımlar gelecek diye gözlerim.....kaldı.

.....

Etkinlik: Bir varlığın sayısını, rengini, biçimini, durumunu bildiren kelimeleri örnektekine benzer şekilde yerleştiriniz.(s.60)

Kahverengi toprak , yeşil yaprak, bir çita, uzun ot.

.....adam .....menekşe

.....

Bu örnekte de öğrencilerden istenen ilgili yerlere uygun sıfatları yerleştirmeleridir. Fakat sıfat terimi kullanılmamıştır.

4.Etkinlik: Aşağıda kişi adları yerine kullanılan kelimeler verilmiştir.

Siz bu kelimeleri cümlelerdeki boşluklara yerleştiriniz.(s.79)

bana –beni –size- siz –onların-biz- ben- o

.....birkaç gündür alacağımız ürünlerle ilgili araştırma yapıyordum.

.....

Bu etkinlikte de yukarıdakine benzer biçimde öğrencilerden boşluğa uygun gelecek zamirlerin yerleştirilmesi istenmiş ancak yine terim kullanmak yoluna gidilmemiştir. Terim kullanmama konusunda gösterilen ısrar kitabın en önemli kusurlarından biridir.

Etkinliklerde verilen örnekler bazen isabetli seçilmemekte ve bu da henüz belli konularda ilk ve temel bilgileri edinmeye çalışan öğrencileri yanıltmakta veya yanlış bilgi sahibi olmalarına sebep olmaktadır. Dördüncü sınıf çalışma kitabınının 12. sayfasındaki beşinci etkinlik bu şekildedir:

5.Etkinlik: “Anlatılanlar bir kulağından girer, diğerinden çıkardı.” cümlesinde altı çizili kelimeler karşıt anlamlıdır.

Aşağıdaki örneklerde farklı renkle yazılmış kelimeleri inceleyerek benzer cümleler yazınız.

Babam, bana **büyük** kardeşime **küçük** top aldı.
Sınıfta bazen **önde**, bazen **arkada** oturuyorum.
Heyecanla bir **aşağı** bir **yukarı** koşuyordu.

Soruda, örnek olarak verilen cümlede kullanılan “bir kulağından girip diğerinden çıkmak” bir deyimdir ve deyimler ve atasözleri soyut düşünmeye yeni başlamış on yaşındaki bir çocuğun hemen anlayabileceği kolaylıkta ifadeler değildir. İçinde mecazi kullanımlar ve yoğun ifadeler barındıran deyimler ve atasözleri bu sebeple henüz öğretilmeye çalışılan yeni bir konunun örneği olmamalı bunun yerine kelimelerin hakiki anlamlarıyla kullanıldığı, çocuğun hemen kavrayabileceği daha somut cümleler tercih edilmelidir. Dikkat edileceği üzere örnek olarak verilen cümledeki altı çizili kelimeler hakiki anlamlarında kullanılmamış, aşağıda koyu renkli olarak verilmiş kelimeler ise hakiki anlamlarıyla kullanılmıştır. Dolayısıyla verilen örnekteki kelimeler ile koyu renkli kelimeler anlamları açısından değerlendirildiklerinde aralarında uygunluk yoktur. Burada beklenen tavır, kelimelerin çeşitli ölçütlere göre farklı biçimlerde sınıflandırıldığı bilgisinin öncelikle çocuğa verilmesi ve ardından karşıt anlamlı kelimelerin bu sınıflandırma içindeki yerinin tespit edilmesi, tanımlanması, ilgili örneğin verilmesi ve ardından çocuktan diğer örnekleri bulmasının istenmesidir.

Kitapta etkinlik olarak verilen bazı sorular psikolojik olarak çocuğu olumsuz etkileyebilecek bir içeriğe sahiptir. Dördüncü sınıf çalışma kitabınının 13.sayfasında yer alan bu etkinlik aşağıdaki şekildedir: Sınıfınızda aşağıda verilen alanlarda “en iyileri” kimlerdir? Yazınız.

Sportmen şiir okuyan şarkı söyleyen resim yapan rol yapan

Yukarıya aktardığımız soruda öğrencilerden sınıflarındaki arkadaşlarından söz konusu edilen alanlarda en başarılı olanların adlarını yazmaları istenmektedir. Bu türden sorularla

geçmişte öğrenciyken karşılaşmıştık ve şimdi bir veli olarak hala karşılaşmaktayız. Birçok açıdan üzücü ve incitici bir yönü olan bu sorular, genelde öğretmenler tarafından da sınıfta okutulmakta ve öğrencilerin bir kısmı bu özelliklerden hiçbirini taşımadığını veya kendisi aksini düşünse bile etraftakilerin onunla hemfikir olmadığını anlamakta ve üzülmedirler. Sınıfın en iyi giyinenidir, en çok sevilenidir vb. ifadelerin psikolojik olarak çocuğa zarardan başka hiçbir etkisi yoktur. Çocuğa hiçbir bilgi, beceri kazandırmayan ve Türkçe kitabında bulunması gereken hiçbir amaçla örtüşmeyen bu türden sorular her açıdan işlevsiz ve gereksizdir.

Etkinlik üst başlığı ve anlama alt başlığı içinde verilen soruların bir kısmı metinde geçen cümlelerin öğrenciler tarafından ilgili yerden bulunup yazılması ilkesine dayanmaktadır. Çocuğa yeni bir şey öğretmeyen, yaratıcılıktan uzak bu türden sorular, öğrenciyi düşünmeye sevk etmemekte ve basitliğiyle çocuğa bir şeyi bulma ve çözme zevki ve heyecanı vermemektedir. Tam tersine çocuğu yaptığı işten soğutmaktadır. Dördüncü sınıf çalışma kitabının 14. sayfasında yer alan ikinci etkinlikte “Kazların Uçuşu” başlıklı parçanın çocuklar tarafından anlaşılıp anlaşılmadığı aşağıdaki sorularla ölçülmektedir:

Aşağıdaki cümlelerdeki boşlukları metne göre doldurunuz.

Okuduğumuz metnin başlığı.....dur.

1. Göç eden yaban kazları “.....” şekli oluşturarak uçarlar.
2. Varmak istedikleri yere yarıdan fazla.....sağlayarak ulaşıyorlarmış.
3. Yorulan kaz.....geçiyormuş.
4. Kazlarda adalet, topluluk bilinci, ...ve.....son derece gelişmiştir.

Görüldüğü gibi sorular öğrenciyi düşünmeye ve araştırmaya sevk etmemektedir. Ayrıca cümlelerin bir kısmının doldurulması istenerek çocuğun kendi başına cümle kurmasına ve soruyu kendi kurduğu cümleyle cevaplamasına izin verilmemekte, böylece Türkçe dersinin özüne ters bir davranış sergilenmiş olmaktadır. Bu etkinliğin devamında, hemen yandaki 15.sayfada yer alan dördüncü etkinliğin soruları ise öğrenciyi düşünmeye ve bir sonuç çıkarmaya sevk ettiği için yukarıdaki sorulara göre daha işlevsel ve yaratıcıdır. Aşağıda bu sorular yer almaktadır:

Aşağıda metne göre kazların bazı davranışları verilmiştir. Sizce bu davranışlar kazların hangi özelliklerini gösterir? Yazınız.

1. “V” şeklinde uçarak daha az enerji harcarlar.
2. Uçarken her kazın aynı oranda güç harcamasını sağlarlar.
3. Toplu olarak uçarlar
4. Uçuş sırasında hastalanan veya yaralanan kaz yalnız bırakılmaz.

Etkinliklerde bazen etkinliğin çocuk tarafından ne şekilde gerçekleştirileceği vurgulu bir biçimde ifade edilmemektedir. Bu sebeple şahsi tecrübelerimizden ve gözlemlerimizden de edindiğimiz izlenimlere göre ödev sorularını yazıyla cevaplamaya alışık olan çocuk, sorunun

sözlü olarak cevaplanması gerektiğini algılayamamaktadır. Aşağıda dördüncü sınıf Türkçe çalışma kitabının 15.ve 17.sayfasından aktardığımız konuyla ilgili örnekler yer almaktadır:

5. Etkinlik: Karışık olarak verilen kelimeleri anlamlı cümle haline getirip yazınız.

dayanışma –adalet- kazlarda- gelişmiştir-ve sistemi

8.Etkinlik: Aşağıda karışık verilmiş kelimeleri anlamlı ve kurallı cümle haline getiriniz.

taş- yerinden- kalkmaz- vermeyince- baş- başa

toplu- yaşarlar- insanlar- olarak

Yukarıdaki her iki soruda da istenen şey aynıdır. Çocuklardan aşağıda verilen kelimeleri kullanarak kurallı ve anlamlı bir cümle oluşturmaları istenmektedir. İlk soruda bunun yazı ile yapılması istenmekte diğerinde ise bu faaliyetin zihinde gerçekleştirilmesi ve büyük ihtimalle öğretmen sorduğunda sınıfta sözlü olarak söylenmesi beklenmektedir. Ancak bu durum, birinci soruda yazınız diyerek ifade edilmişken ikinci soruda sözlü olarak ifade ediniz şeklinde açıkça belirtilmemiştir. Bu yüzden çocuk, aynı amaca hizmet eden bir sorunun iki kez gereksiz yere tekrarlandığını düşünecektir. Sözlü ve yazılı ifade arasındaki farkın da bir şekilde hissettirilmeye çalışıldığı bu etkinliklerde çocuğun soruyu hangi yöntemi kullanarak ifade edeceği daha açık ve net bir biçimde belirtilmeli ve bunun için farklı tipteki sorular tercih edilmelidir. Böylece sadece yöntem farklılığını ifade etmek için başvurulmuş bu gereksiz tekrarın da önüne geçilmiş olunur.

Etkinlik başlığı altında verilen sorulardan bazıları Türkçenin ihtiyaçlarından kaynaklanmadığı için öğretimine de hizmet etmemektedir. Beşinci sınıf çalışma kitabının 48. sayfasındaki soruda kelimenin içindeki harfler karışık olarak verilmekte, çocuktan bu harfleri bir araya getirerek bir kelime oluşturmaları istenmektedir. Soruyu aşağıya aktarıyoruz:

Etkinlik1 :Aşağıda anlamı verilen kelimelerin karşılıkları biraz karışmış. Doğrusunu yazınız.

Renksiz, kokusu, tadı olmayan sıvı. = US=

Evlerde yıkanmak için ayrılmış bölüm= ANBOY=

Örneklerden de anlaşılacağı üzere karışık olarak verilmiş harfler bir araya getirilerek anlamı verilmiş olan kelimenin bulunması istenmektedir. Bilindiği gibi Türkçe yazıldığı gibi okunan bir dildir. Bu sebeple yazıldığı gibi okunmayan Batı dilleri için bu etkinlik bir işleve sahipken bizim öğrencilerimizin buradan kazanacağı çok fazla bir fayda yoktur. Üstelik alıştırmalar için seçilen kelimeler de çocukların çok kolay bulabileceği kelimelerdir.

Etkinlik soruları hazırlanırken bazen öğrencinin soruyu hangi kritere göre cevaplayacağı belirtilmemekte sanki öğrenci bunu biliyormuş gibi hareket edilmektedir. Beşinci sınıf çalışma kitabının 67. sayfasındaki yedinci etkinlik şu şekildedir: “Aşağıda bir hikaye var. Ama cümlelerin sırası karışmış. Cümleleri sıraya koyarak hikayeyi okuyunuz. Ardından cümleler verilerek öğrencinin bunları “ oluş sırasına göre” düzenlemesi beklenmektedir. Ancak görüldüğü üzere bu belirtilmemiş ve bir örnek de verilmemiştir.

h. Değerlendirme Başlığı Altında Verilen Soru ve Faaliyetlerin İncelenmesi

Değerlendirme sorularının bir kısmı öğrenciden verilen bir ödevi yapmasını isterken diğer bir kısmı ise yapılan ödevin doğruluk derecesinin veya amacına ne kadar ulaştığının verilen sorularla öğrenciler tarafından test edilmesini istemektedir. Aşağıda her iki soru türünden birer örnek yer almaktadır:

Beşinci sınıf Türkçe çalışma kitabının 138. sayfasının beşinci etkinliğinde “Mahalle Sineması adlı öyküyü özetleyiniz. Ardından özetinizle ilgili değerlendirme ölçeğini uygulayınız”, denmektedir. Yan sayfada (139.syf) Değerlendirme 1 başlığı altında verilen bölümde ise öğrencinin yazdığı özeti değerlendirmesi için aşağıdaki sorular sorulmakta ve karşılığında yer alan evet, hayır kutucuklarına işaret konulması istenmektedir:

Özetimi Değerlendiriyorum

Özetleme çalışmamı bitişik el yazısıyla yazdım, Yazıma uygun bir başlık koydum, Başlığı kurallara uygun bir biçimde yazdım, Cümle sonlarında nokta, ünlem, soru işaretlerinden uygun olan birini kullandım, Gerekli yerlerde virgül koydum, Kişi ve yer adlarının ilk harflerini büyük yazdım, Kişi adlarının sonuna gelen ekleri kesme işaretiyle ayırdım, Giriş gelişme sonuç bölümlerine özen göstererek yazdım, Uygun yerlerde iki noktayı kullandım.

Kitapta özetin nasıl çıkarılacağına dair bir bilgi veya örnek bulunmadığından çocuk değerlendirme sorularından yola çıkarak özetlemenin kriterlerinin bunlar olduğu yanlışlığına düşebilir. Özetleme sadece Türkçe dersi için değil tüm dersler için gerekli olan önemli bir konudur. Bu konunun en baştan düzgün bir biçimde öğrenciye örneklerle öğretilmesi gerekir. Yukarıdaki sorular noktalama, imla veya kompozisyon açısından bir metni kontrol etmeye yarayabilir ancak bir çocuğun yapmış olduğu özetin ne kadar başarılı olduğunu kesinlikle değerlendiremez.

Beşinci sınıf Türkçe çalışma kitabının 112. sayfasında yer alan değerlendirme sorusu ise şu şekildedir:

Değerlendirme 3

“Aşağıdaki hikayeyi tamamlayınız ve hikayenize bir isim veriniz”. Ardından kuşların konu edildiği bir hikaye verilmiş ve çocuktan bu hikayeyi tamamlayıp hikayeye bir başlık vermesi istenmiştir. Etkinlik çocuğu düşünmeye, hayal kurmaya ve kendini ifade etmeye sevk ettiği için yararlı bir etkinliktir. Ancak metnin içinde çok fazla kuş adı geçmekte ve bunların büyük bölümü de çocuğun tanımadığı kuşlardan oluşmaktadır. Etkinliğin amacına ulaşabilmesi için çocuğun dünyasıyla daha yakından ilişkili bir konunun seçilmesi gerekmektedir.

Dördüncü sınıf Türkçe çalışma kitabında her temanın sonunda “ölçme ve değerlendirme soruları” ile “süreç değerlendirme formu” yer almaktadır. Ölçme ve değerlendirme sorularında o tema içinde öğretilmiş konularla ilgili sorular sorulmakta, süreç değerlendirme formunda ise temayla ilgili öğrenciye kazandırılmaya çalışılan bilgi ve becerilerin bir listesi verilmektedir. Öğrenci listedeki her bir başlığın karşısında yer alan evet, kısmen, hayır şıklarından kendine uygun olanı işaretleyerek durumunu belirlemeye çalışmaktadır. Ayrıca velinin de imzası istenerek, bu sürece veli de dahil edilmektedir. Böylece öğrencinin hangi konuda eksik olduğu

tespit edilmeye çalışılmaktadır. Formun sonundaki “geliştirmem gereken becerilerim” cümlesi ve bunların yazılması amacıyla bırakılan boşluk çocuğun formu, başarısızlığını ölçen bir test gibi algılanmasına sebep olabilir. Aşağıda her iki kısım ile ilgili birer soru yer almaktadır.

Dördüncü sınıf Türkçe çalışma kitabının 29. sayfasında “ölçme değerlendirme soruları” başlığı altında küçük bir resim verilerek aşağıdaki sorularla öğrencinin bu resimden (verilen resim çok küçük olduğundan ve renkleriyle de oynanmış olduğundan resim mi fotoğraf mı olduğu ilk etapta anlaşılamiyor.) anladıklarını ifade etmesi istenmektedir:

Yandaki resmin adı sizce ne olabilir?

Bu resmi arkadaşınıza anlatmak isteseydiniz neler söylediniz? Yazınız.

Öğrencinin resimden anladığını yazması için dört satır verilmiş. Ancak resmin bir kısmı satırların üstüne basıldığından, satırların tümü kullanılacak durumda değildir. Dolayısıyla verilen yer çocuğun anladığını ifade etmesi için yetersizdir. Bütün bunlar bu faaliyetin öğrenci üzerindeki inandırıcılığına zarar vermektedir.

İlköğretimin ilk kademesinde ders kitaplarında görselliğe hizmet eden resim ve fotoğrafın ne kadar önemli olduğunu ve sadece metnin tasarımıyla değil içeriğiyle de çok yakından ilişkili olduğunu ifade etmiştik. Kitaplarda, resim ve fotoğraftan metni anlamayı kolaylaştırıcı bir unsur olarak faydalanılmakta ve bunlara ek olarak bazen verilen resimlerde ne anlatıldığının açıklanması istenmektedir. Ancak kitapta “resim okuma” ya yönelik herhangi bir bilgi yer almamakta ve çocuğa model oluşturacak örnek bir uygulamaya da yer verilmemektedir. “Resim okuma” ülkemizde eğitimi verilmiş ve bu sebeple öğrenciden yapması beklenen bir faaliyet alanı değildir. Öğretmenlerin bile henüz bilgi sahibi olmadığı bir konu hakkında öğrenciye soru sormak anlamlı değildir. Beklenen tavır öncelikle bu konuda öğretmenleri bilgilendirmek, kitapta bir uygulama örneğine yer vermek, ardından bunu öğrenciden istemektir.

Süreç değerlendirme formunda dinleme, konuşma, okuma, yazma ve resim okuma başlıkları çerçevesinde o tema boyunca kazandırılmaya çalışılan bilgi ve becerilerin bir listesini bulmaktayız. Öğrenciler bu listeden kendilerine ne öğretilmek istendiğini görmekte ancak niçin öğretilmek istendiği sorusunun cevabını bulamamaktadır. Aşağıda dördüncü sınıf çalışma kitabının 30. sayfasında yer alan süreç değerlendirme formundan seçilen birkaç başlık yer almaktadır.

Dinleyeceğim konuyla ilgili bilgi toplarım.

Dinlediklerimde geçen bilmediğim kelimelerin anlamlarını araştırırım.

21. kelimelerin eş ve zıt anlamlarını bulurum.

25. Yazılarımda sayfa düzenine ve temizliğine dikkat ederim.

26. Yazılarımda sözlük ve imla kılavuzundan yararlanırım.

Yukarıdaki sorulardan da anlaşılacağı üzere çocuklara ne sorusunun cevabı verilmekte, niçin sorusunun cevabı verilmemektedir. Çocuklara bazı bilgiler öğretilmeye ve beceriler kazandırılmaya çalışılmakta ancak bütün bunların hangi çerçevede, hangi ana başlıklar etrafında

ve ne için yapıldığı konusunda bir şey söylenmemekte, öğrenci bu açıdan bir muhatap, ikna edilmesi gereken bir taraf gibi görülmemektedir. Halbuki öğrenci sürekli uyarılmaya ihtiyaç hisseder. Onun için işlevsellik önemlidir. Bu hangi ihtiyacımı karşılayacak sorusunun cevabı ona sürekli hatırlatılmalıdır. Yazar muhatabını ciddiye almak ve yaşının gereği olarak taşıyacağı karakter özelliklerini göz önünde bulundurmamak zorundadır. Ancak bu şekilde taraflar arasında sağlıklı ve verimli bir diyalog kurulabilir.

1.Sözlük: Her iki sınıfa ait ders kitaplarının sonunda sözlük kısmı bulunmaktadır. Bu bölümde amaçlanan çocuklara bilmedikleri kelimelerin anlamları hakkında bilgi vermektir. Aşağıda dördüncü sınıf ders kitabının 122-124. sayfalarından alınmış örnekler yer almaktadır:

Ufuk: Anlayış, kavrayış, görüş, düşünce gücü

Hürlük: Hür. Özgür olma durumu.

Kaynak (Başvuru): Araştırma ve incelemede yararlanılan belge.

Portre: Bir kimsenin yağlı boya, fotoğraf vb. bir yolla yapılmış resmi.

Duygu: Duyularla algılama, his.

Zihin: Bilinç, dimağ.

Yukarıda da görüleceği üzere kelimeler tanımlanırken kelimenin değişik anlamlarına yer verilmemiş sadece metin içinde geçen anlamı tanımlanmaya çalışılmıştır. Örneğin ufuk kelimesi, anlayış kavrayış olarak tanımlanmıştır. Oysaki öncelikle bir coğrafya terimi olarak ufuk tanımlanıp ardından diğer anlamları örneklerle verilmeliydi. Hür kelimesi ise yine aynı kelime kullanılarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Tanımı yapılmaya çalışılan kavramın o tanım içinde kullanılması yapılmaması gereken bir hatadır. Kaynak ve portre de ise anlam bir hayli daraltılmıştır. Portrenin edebiyatta da kullanılan bir terim olduğu sözlü, yazılı vb. birçok biçimde gerçekleşebildiğinin de ifade edilmesi gerekirdi. Kaynak kelimesi de sadece belge diye tanımlanarak anlamı çok fazla sınırlandırılmıştır. Duygu kelimesinin tanımından ise çocuğun bir şey anlaması çok mümkün görünmemektedir. Bu kavramın karşıtıyla anlatılması ve örnek verilmesi gerekirdi. Zihin kelimesi ise tanımlanmak yerine büyük ihtimalle çocuğun anlamını tam olarak bilmediği yakın anlamlı iki kelimeyle verilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla mevcut görünümüyle sözlük kısmı biraz böyle bir bölüm olsun diye oluşturulmuş izlenimi vermektedir. Oysaki bu bölümün, gerçek bir sözlükte kelimelerin anlamı tanımlanırken takip edilen sıraya uygun bir biçimde yapılması ve muhakkak örneklerle desteklenmesi ve tanım yapılırken kullanılan kelimelerin çocukların düzeyine uygun, onların daha tanıdık olduğu kelimelerden seçilmesi gerekirdi. Yetişkin insanlar için yapılan tanımların 10-11 yaşlarındaki çocukların ders kitaplarında aynen kullanılması terk edilmesi gereken bir anlayıştır. Örneğin duygu kelimesi tanımlanırken Türk Dil Kurumu'nun hazırladığı sözlük açılmış hemen ilk cümle yazılmıştır. "Duygu: 1.Duyularla algılama, his: Bitkilerde duygu var mı? 2.Belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim: Bu laflarda gerçek payı ne kadar çoksa, duygu payı da ondan az değildir"-B.Felek. ...."⁸ . Ancak takdir edileceği üzere bu tanı-

8. İsmail Parlatır-Nevzat Gözaydın-Hamza Zülfiyar-Belgin Tezcan Aksu-Seyfullah Türkmen-Yaşar Yılmaz, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayını, Sekizinci baskı, Ankara, 1998, s.648.

mın çocuk tarafından anlaşılması çok mümkün değildir. Bu örnekten de anlaşılacağı gibi yaş gruplarına ve kullanım amacına göre hazırlanmış sözlüklere çok büyük bir ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacın bir an önce karşılanması bir zorunluluk halini almıştır. Çocuklar kendi yaş grupları ve gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak hazırlanmış, resimlerle ve örneklerle desteklenmiş, görsel açıdan da çekici hale getirilmiş, sevimli sözlüklerle ve bunları kullanmayı zevkli bir alışkanlığa dönüştürecek anlayışla bir an önce tanışmak ihtiyacı içindedir.

i.Kaynakça: Her iki sınıfa ait ders kitabının sonunda kitabın içinde bahsi geçen metinlerin künyesinin yer aldığı bir kaynakça bulunmaktadır. Bu kısmın, okunması tavsiye edilen başka eser adlarının(edebi ve bilimsel) da yer aldığı bir listeye zenginleştirilmesi ve internet kaynaklarının da eklenmesi durumunda daha işlevsel olacağı açıktır.

İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf Türkçe ders ve öğrenci çalışma kitaplarının değerlendirilmeye çalışıldığı bu yazıda, kitaplarda gözlemlenen tasarım ve içerik özellikleri aktarılmaya, aksayan taraflar tespit edilmeye ve mümkün olduğunca çözüm önerileri getirilmeye gayret edilmiştir. Ancak bir makalenin sınırları içerisinde bunu başarmak mümkün değildir. Yukarıda ele alınmaya çalışılan her bir maddenin içeriği bir makalenin konusu olabilecek genişliktedir. Bu sebeple ifade edilen tespitlerin en çok dikkat çekenler olduğunu belirtmek isteriz. Kitaplarda tespit edilen en önemli eksiklikler, konuların belli bir sınıflandırma etrafında verilmemesi, terim kullanılmaması, terimlerin net tanımlarının yapılmaması ve öğrenciye yeterince bilgi aktarılmamasıdır. Ayrıca bir Türkçe kitabında bulunması gereken tutarlılık, bütünlük, özenli bir dil, güzel ifade ve öğrenciyi Türkçe'nin ve Türk edebiyatının en iyi örnekleriyle karşılaştırma hususları da ihmal edilmiştir. Kitaplar mevcut halleriyle belirlenen bazı konuların çocuklara belletilmesini amaçlamakta ve Türkçeyi de bu amaç için bir araç gibi kullanmaktadır. Dolayısıyla kitaplar, ancak bu eksikliklerin giderilmesi durumunda öğrencilere faydalı olabilecektir.

KAYNAKÇA

Murat Aşçı, "Öğrenme Anlayışlarının Işığında Ders Kitabı Hazırlama Türkçe Örneği", *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 243-263.

Mustafa Aldı-Latif Beyreli-Cemir Duran-Ali Gündoğdu-Melike Günyüz-Mustafa Kaçalın-İbrahim Hakan Karataş-Mehmet Ali Özkan-Ümit Uncu, *İlköğretim Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı*, Erdem Yayınları, İstanbul, 2009.

Mustafa Aldı-Latif Beyreli-Cemir Duran-Ali Gündoğdu-Melike Günyüz-Mustafa Kaçalın-İbrahim Hakan Karataş-Mehmet Ali Özkan-Ümit Uncu, *İlköğretim Beşinci Sınıf Türkçe Öğrenci Çalışma Kitabı*, Erdem Yayınları, İstanbul, 2008.

Mustafa Aldı-Latif Beyreli-Cemir Duran-Ali Gündoğdu-Melike Günyüz-Mustafa Kaçalın-İbrahim Hakan Karataş-Mehmet Ali Özkan-Ümit Uncu, *İlköğretim Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı*, Erdem Yayınları, İstanbul, 2008.

Hurşit Çanakcı-Semiha Yardımcı-E.Banu Yetimoğlu-Kadriye Taşdemir-Songül Özaykut, *İlköğretim Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2005.

Hurşit Çanakcı-Semiha Yardımcı-E.Banu Yetimoğlu-Kadriye Taşdemir-Songül Özaykut, *İlköğretim Dördüncü Sınıf Türkçe Öğrenci Çalışma Kitabı*, Milli Eğitim Bakanlığı

Yayınları, İstanbul, 2005.

Ata Yakup Kaptan-Serpil Güvendi Kaptan, “Ders Kitaplarında Görsel Düzen”, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* (Editörler: Özcan Demirel- Kasım Kıroğlu), Pegem Yayınları, Ankara, 2006, s.159-185.

Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi, Editörler: Özcan Demirel- Kasım Kıroğlu, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2006.

İsmail Parlatır-Nevzat Gözaydın-Hamza Zülfikar-Belgin Tezcan Aksu-Seyfullah Türkmen-Yaşar Yılmaz, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayını, Sekizinci baskı, Ankara, 1998.

Sedat Sever, “Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır?”, *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara, 2007, s.41-56.

Sedat Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, Tudem Yayıncılık, İzmir, 2008.